

Samenvatting rapport Oost-Atlantische Flyway – telling 2017 (Nederlandse vertaling van hoofdstuk Summary - East Atlantic Flyway assessment 2017)

Kust- en intergetijdengebieden zijn beroemd om de grote hoeveelheid watervogels die ze herbergen. De vogels bezoeken deze gebieden tijdens hun lange migratietochten of vormen er grote broedkolonies. Kijkend naar het spektakel van vele duizenden vogels kan al snel de indruk gewekt worden dat populaties groot zijn en dat het goed met de soorten gaat. Echter, deze gebieden zijn schaars op de wereld en de vogels die er gebruik van maken zijn specialisten die zich verzamelen op deze enkele plekken. Hier zijn ze dus talrijk, op andere plekken komen ze bijna niet voor. Dat maakt deze kust- en intergetijdengebieden van cruciaal belang voor deze vogels. Verlies of afname van de kwaliteit van dit soort gebieden kan grote invloed hebben, omdat de vogels die er gebruik van maken weinig alternatieven hebben om naartoe te gaan. Migrerende soorten, de meeste soorten watervogels, zijn zelfs afhankelijk van een keten van gebieden tijdens hun jaarlijkse trektocht tussen broedgebieden, pleisterplaatsen en overwinteringsgebieden. Zo'n keten van gebieden, die gebruikt wordt door meerdere populaties migrerende vogels die tijdens hun jaarlijkse trektocht min of meer dezelfde route volgen heet een Flyway of trekroute.

De complexe connecties tussen broed-, pleister- en overwinteringsgebieden van de betrokken vogelsoorten vormen de grondgedachte achter de samenwerking langs de Flyway. Toen de Waddenzee, een van de belangrijke locaties langs de Oost-Atlantische trekroute, in 2009 werd bijgeschreven op de Werelderfgoedlijst, werd het verzoek gedaan tot betere samenwerking langs de Flyway met betere bescherming en beheer als doel. Als reactie op dit verzoek is het Wadden Sea Flyway Initiative (WSFI) opgericht. Monitoring is daarbij een van de onderwerpen die moet profiteren van internationale samenwerking. In veel landen en op veel plekken langs de Flyway was al monitoring aanwezig. Maar omdat veranderingen in vogelaantallen op een specifieke plek zowel door lokale factoren als door invloeden elders veroorzaakt kunnen worden, kan de totale status van een populatie pas worden geëvalueerd als informatie op het niveau van de gehele Flyway beschikbaar is.

Onder toezicht van het WSFI is een samenwerking tussen nationale overheids- en niet-gouvernementele organisaties verantwoordelijk voor vogelmonitoring, Wetlands International en BirdLife International opgericht om de monitoringsinspanning te vergroten langs de Oost-Atlantische trekroute. Naast het monitoren van vogelaantallen is besloten om ook de inspanning te vergroten om omgevingsvariabelen (door mensen of natuurlijk) te monitoren. Op de langere termijn zouden demografische parameters van de vogelpopulaties ook meegenomen moeten worden in de monitoring. Deze twee aanvullingen kunnen helpen bij het identificeren van achterliggende oorzaken van de waargenomen veranderingen in de aantallen en verspreiding van vogels, en bieden de eerste aanwijzingen waar beheersmaatregelen het meest effectief kunnen zijn. Een dergelijk 'geïntegreerd monitoringsysteem', in combinatie met doelgericht onderzoek naar mechanismen en oorzaken achter veranderingen van vogelaantallen en de effectiviteit van beschermingsmaatregelen, verschaft de kennis die nodig is voor adaptief management van de verschillende gebieden binnen het Flyway netwerk.

In 2013 is de intensievere samenwerking langs de Oost-Atlantische Flyway gestart met jaarlijkse monitoring van een selectie van gebieden langs de Afrikaanse Atlantische kust, aangevuld met een uitgebreide driejaarlijkse 'totaaltelling' gericht op het dekken van alle gebieden. In de meeste Europese landen worden alle belangrijke gebieden al jaarlijks gemonitord. Momenteel wordt de International Waterbird Census (IWC), een jaarlijkse door Wetlands International gecoördineerde

telling in januari die informatie oplevert over niet-broedvogels, gebruikt als primaire informatiebron om trends weer te geven over de vogelaantallen op Flyway niveau. Bestaande monitoringprogramma's naar de omvang van broedpopulaties van geselecteerde soorten op continent en Flyway schaal leveren een belangrijke bijdrage en zullen waarschijnlijk toenemen in de toekomst. In de periode 2013-2017 is een 'totaaltelling' georganiseerd in 2014 en steekproeftellingen in 2013, 2015 en 2016. De resultaten van de totale telling van 2017 zijn geanalyseerd in dit rapport en worden vergeleken met eerdere resultaten van het IWC die teruggaan tot 1975.

De 'totale telling' van de Oost-Atlantische Flyway in januari 2017 is uitgevoerd in 33 landen, waarvan 11 in Europa en 22 in Afrika. Ongeveer 1500 tellers hebben hieraan meegewerkt (1100 in Europa, 400 in Afrika). In ieder land organiseerden nationale coördinatoren het netwerk van tellers en verzamelden de informatie over vogelaantallen en omgevingsvariabelen. Voor dat laatste werd grotendeels het door BirdLife International ontwikkelde systeem gebruikt voor het monitoren van belangrijke vogel- en biodiversiteit-gebieden (IBA – Important Bird and Biodiversity Areas). In aanvulling op de financiering van nationale monitoringprogramma's (vaak betaald door overheden) heeft 'Programma naar een Rijke Waddenzee' financiering geleverd voor internationale coördinatie, rapportage en aanvullende ondersteuning voor enkele landen. Daarnaast is substantiële cofinanciering geleverd door de MAVA foundation, Vogelbescherming Nederland, Wereld Natuurfonds Nederland, Nationale Waddenzee Parken Duitsland, Wetlands International, BirdLife International en WEBS UK.

De resultaten van de 'totale telling' in 2017 worden in verschillende hoofdstukken en bijlagen van dit rapport gerapporteerd. De basisresultaten kunnen worden gevonden in de bijlagen; resultaten per vogelsoort in bijlage 1 en resultaten van de monitoring van omgevingsvariabelen, drukfactoren en beschermingsmaatregelen in bijlage 2. In de hoofdstukken van de basistekst worden de resultaten geanalyseerd op patronen en zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de status en trends van watervogels in de Oost-Atlantische Flyway als geheel (hoofdstuk 2), trends in vogelaantallen in de Waddenzee in relatie tot ontwikkelingen op Flyway niveau (hoofdstuk 3), en de beoordeling van de belangrijkste drukfactoren en beschermingsmaatregelen (hoofdstuk 4).

Ten opzichte van de numerieke ontwikkeling van het kustgedeelte van de Oost-Atlantische Flyway als geheel, ziet het plaatje er op dit moment niet zo slecht uit. Bijna twee keer zoveel populaties vertonen een significante toename dan het aantal dat een afname vertoont op zowel de lange als korte termijn. Dit beeld is gebaseerd op 95 populaties, van 72 soorten die een dwarsdoorsnede geven op het gebied van taxonomie, broed- en overwintergebieden, dieet en migratie strategieën. Echter, wanneer we deze populaties onderverdelen in functionele groepen zien we dat populaties die gebruik maken van wadplaten in het intergetijdengebied, afhankelijk zijn van bentische voedselbronnen en broeden in het arctisch gebied, het minder goed doen dan populaties die andere leefgebieden gebruiken, foerageren op vis of planten en korte afstand-trekker of standvogel zijn. Met name populaties steltlopers (kustvogels) die in het Siberisch-Arctisch gebied broeden vormen een taxonomische groep met ongunstige trends.

Uit het assessment van 2014 kwam naar voren dat trends van zowel populaties die de Waddenzee gebruiken tijdens de trek of om te overwinteren als populaties die in de Waddenzee broeden significant negatiever waren dan vogeltrends langs de gehele Flyway. Dit duidde op de aanwezigheid van beperkende factoren in de Waddenzee zelf, die meer invloed hadden dan oorzaken elders langs de Flyway. Uit deze update met de gegevens van 2017 blijkt dat trends voor doortrekkende en overwinterende populaties in de Waddenzee zijn verbeterd. Voor vogels die de Waddenzee

gebruiken om te broeden is de situatie echter niet beter geworden. Gemiddeld genomen zijn de lokale trends van broedvogels in de Waddenzee negatiever dan op Flyway schaal. De functie van de Waddenzee als broedgebied blijft daarmee een zwakke schakel.

Onderdeel van de gecoördineerde telling langs de Flyway in januari 2017 was het verzamelen van informatie over omgevingsvariabelen. Deze informatie is verzameld voor meer dan 70 belangrijke gebieden in Europa en Afrika. Hieruit bleek dat landbouw (aan de randen van de gebieden) en visserij twee van de meest waargenomen vormen van gebruik van kustgebieden zijn, terwijl veel gebieden ook gebruikt worden voor recreatie en onderdeel worden van een meer stedelijk landschap. De belangrijkste geïdentificeerde drukfactoren zijn vervuiling (van verschillende bronnen), visserij, landbouw, en diverse drukfactoren gerelateerd aan verstedelijking. Drukfactoren vanuit landbouw en vervuiling waren met name relevant in NW-Europa, het Iberisch schiereiland en Marokko. Overbevissing (inclusief schelpdiervisserij) en vervuiling werden vastgesteld in West Afrika. Verstedelijking van wetlands werd veelvuldig gerapporteerd in de golf van Guinea en zuidelijk Afrika. Op globaal niveau zijn drukfactoren voortkomend uit klimaatverandering van grote invloed, met name zeespiegelstijging en de opwarming op boreale en arctische breedtegraden.

Met monitoring alleen kunnen deze drukfactoren niet causaal gelinkt worden aan patronen in vogelaantallen. Echter, met de toegenomen kennis van omgevingsvariabelen en drukfactoren langs de Flyway kunnen enkele aannemelijke hypothesen worden geformuleerd. Bewijs stapelt zich op dat globale opwarming invloed heeft op lange afstand migranten, met name de vogels die in het Arctisch gebied broeden. Onze resultaten, waaruit blijkt dat met name vogels die in het arctisch gebied broeden in aantal afnemen, bevestigen dat deze groep steeds lastigere omstandigheden ervaart. Het lot van bepaalde broedvogels in de Waddenzee kan ook deels gerelateerd worden aan globale opwarming, met het frequenter verlies van nesten door een toename in hoogwater incidenten. Op lokaal niveau komen door menselijk medegebruik veroorzaakte drukfactoren vaak nog bovenop de klimaatveranderingseffecten. De monitoring van omgevingsvariabelen duidt op druk op ecosystemen langs de kust door verstedelijking, landbouw, toerisme, visserij en vervuiling, variërend van industrieel en huishoudelijk afvalwater tot vuilnis en afval. Als we de impact van deze drukfactoren kunnen verkleinen zijn we in staat om de veerkracht van vogelpopulaties die gebruik maken van de Flyway te vergroten.

Duidelijk is dat beschermingsmaatregelen langs de Flyway belangrijk zijn om het netwerk van noodzakelijke gebieden voor migrerende vogels veilig te stellen. Belangrijke maatregelen zijn de wettelijke bescherming van gebieden op nationaal en internationaal niveau, verbeteren van beleid, regelgeving en beheer, herstellen van leefgebieden en het betrekken van lokale gemeenschappen bij bescherming. Hieronder valt ook systematische monitoring van de status van gebieden en de vogels in die gebieden om beleidsmakers en gebiedsmanagers te informeren.

© Wadden Sea Flyway Initiative, Wetlands International, BirdLife International

Editors: Marc van Roomen^{1,2}, Szabolcs Nagy³, & Geoffroy Citegetse⁴ & Hans Schekkerman²

1 Wadden Sea Flyway Initiative, p/a Common Wadden Sea Secretariat, Virchowstrasse 1, D-26382, Wilhelmshaven, Germany.

2 Sovon Dutch Centre for Field Ornithology, Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen, Netherlands

3 Wetlands International, P.O. Box 471, 6700 AL Wageningen, The Netherlands

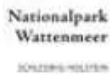
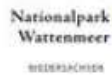
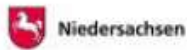
4 Birdlife International, The David Attenborough Building, Pembroke Street, Cambridge, CB2 3QZ, United Kingdom.

Principal funder for flyway coordination, support for counts and reporting:

Programma naar een Rijke Waddenzee: PO Box 2003, NL-8901 JA, Leeuwarden, The Netherlands www.rijkewaddenzee.nl

PROGRAMMA NAAR EEN RIJKE WADDENZEE

Additional co-funding for the 'Total count' of January 2017 and/or the reporting was received from:

This report was supported by the European Commission through LIFE NGO funding. This publication reflects only the author's view. The contents of this report can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

